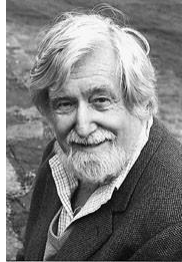

Antropologie, kultura a kulturní změna

CO JE TO KULTURA?

Clifford Geertz (1926 – 2006)

„... man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun, i také CULTURE to be those webs, and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretative one in search of meaning.“

„... člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo, považují KULTURU za tyto pavučiny a její analýzu tudíž nikoliv za experimentální vědu pátrající po zákonu, nýbrž za vědu interpretativní, pátrající po významu.“

(Interpretace kultur, 2000)

Co je to kultura?

- jeden z nejsložitějších pojmů antropologie; používán v různých oborech v rozdílných kontextech, jež bývají vzájemně neslučitelné (sociologie, kulturní vědy, filozofie, uměnovědy)

KULTURA – sdílená soustava významů vyjádřených zejména v hodnotách, symbolech a znacích promítajících se do norem chování a produktů chování

- lat. *colere* – kultivování, obydlování, vzývání, ochrana → *colonus* – obydlování, kolonizace → *cultus* – náboženský obsah, kult

Marcus Tullius Cicero (106-43 př. n. l.)

Tusculanae disputationes

- aktivní pěstování ducha, filozofie („... *cultura animi autem philosophia est*“); kultura = lidská vzdělanost

„... sebeúrodnější pole nemůže rodit, není-li vzděláváno, tak ani duch, není-li poučován...“

PŘÍRODA (*fysis*) vs. KULTURA (*agri cultura*)

Co je to kultura?

- antická filozofie ztotožňuje duchovní růst se vzdělaností

Sokratés (469-399 př. n. l.)

Platón (427-347 př. n. l.)

epimeleia – péče o duši

to agathon – nejvyšší dobro

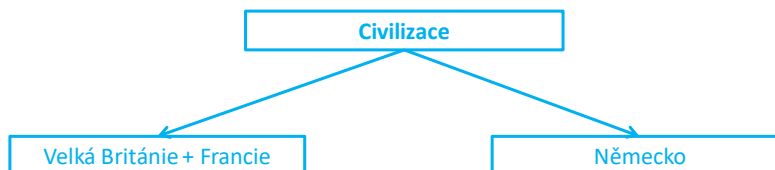
to kallos - krásno

- Cicero čerpá z učení sofistů, kteří studovali a zkoumali zákony, zvyky a úmluvy – *nomoi*
- Platónovo pojetí „péče o duši“ (*epimeleia*) překovává sofistické *nomoi* → péče o duši je péči o harmonii

Epimeleia → Cultura

Axiologické pojetí kultury

- filozofické pojetí označující především proces **individuální aktivity** mířící ke zušlechtění lidského myšlení a chování → **kultura jako aktivita**
- kultura představuje individuální aktivitu, soubor **pozitivních hodnot** vyjádřených v ideji **zušlechtování člověka** jakožto životního cíle a postoje – kultivace, vzdělání a mravní pokrok
- evropská filozofie a věda; blízko k pojmům *civilité* a *politesse* → **CIVILIZACE, CIVILIZOVANOST**
- rozvoj filozoficko-přírodovědné antropologie; **Otto Casmann** (1562-1607) – *psychologia anthropologica* a německá škola → antropologie jako nauka o lidské přirozenosti, která rovným dílem věnuje pozornost jak zkoumání lidského těla, tak i duši; jednota lidského organismu a duše

Civilizace vs. Kultura

- GB + F – **CIVILIZACE**: oblasti lidského pokroku a chování v oblasti techniky, hospodářství a politiky; „... *hrdost na význam vlastního národa, pokroku Západu a lidstva jako takového...*“
- D – **KULTURA**: svébytnost a osobitost národa/skupiny vyplývá z kultury, která má vydělující povahu, odlišuje od sebe lidské skupiny/národy bez ohledu na vyspělost techniky, hospodářství, politiky či lidského chování
- civilizace představuje pouze **vnější** formu, kultura naopak **vnitřní** sebeurčení a jeho produkty („*Volksgeist*“)

Immanuel Kant (1724-1804)

- jsme kultivováni uměním a vědou, civilizováni jsme s ohledem na slušnost a společenské způsoby → mravnost patří ke kultuře a vnější slušnost a ctnost k civilizovanosti

„... ke kultuře patří ještě idea morality; ale používání této ideje, která tížádostivostí a vnější slušností ústí jen do jakési kvazimravnosti, tvoří pouze civilizovanost.“

Nehodnotící pojetí kultury

- 19. století: odklon od axiologického pojetí k antropologickému → kultura jako **ENTITA** → kulturní antropologie
- **NEHODNOTÍCÍ** výklad kultury jako hlavního atributu člověka zahrnující nejen pozitivní hodnoty → kulturní relativismus
- kultura představuje nehodnotící **nadbíologický prostředek adaptace** a zároveň svébytné rozumění světu, které nachází svůj výraz v systému idejí, sociokulturních regulativů a artefaktů

„Kultura neboli civilizace... je ten komplexní celek, který zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny ostatní schopnosti a obyčeje, jež si člověk osvojil jako člen společnosti.“

(Tylor 1871: *Primitive Culture*)

Edward Burnett Tylor
(1832-1917)

*E.B. Tylor - 1871
Photo by Hunt and Trevelyan*

„Volksgeist“ – duch národa

Johann Gottfried von Herder (1744-1803)

- kultura jako pokrok, rozvoj a kultivování lidských schopností, „pěstění ducha“; propojení osvícensko-antického pojetí kultury s prvky blízcími se dnešnímu antropologickému pojetí
- neexistují národy bez kultury; jazyk jako prostředek vyjádření pocitů → úzké sepětí pudy, jazyka a kultury; jazyk odhaluje svébytnost národa
- každý **národ** („*Volks*“) má svou **duši** („*Geist*“), a tedy i právo uchovat si své vlastní a jedinečné hodnoty a obyčeje

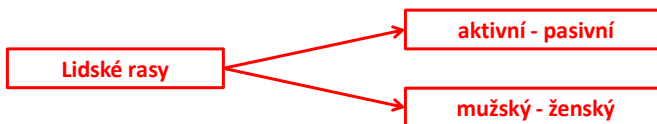
Gustav Friedrich Klemm (1802-1867)

- základy etnografického studia materiální kultury; do studia kultury má spadat široké spektrum jevů a procesů; kultura zahrnuje zájmy jako je víra, zvyky, věda, umění, rozmanité způsoby oblékání, stravování ad.
- dějiny kultury zahrnují komplexní studium materiální kultury, sociální organizace a vědy, víry a umění
- víra v pokrok → 3 stadia evoluce kultury:

Wildheit (divoštství) – **Zahmheit** (domestikace) – **Freiheit** (svoboda)

„Volksgeist“ – duch národa

Wildheit (divoštství) → **Zahmheit** (domestikace) → **Freiheit** (svoboda)

- Klemmovo pojetí kultury kolísá mezi osvícenským a moderně antropologickým chápáním
- „**věda pana Tylora**“ – vyzvednutí pojmu kultura z německé jazykové oblasti a jeho **formální definice** → antropologie jako věda o kultuře

Antropologie jako věda o kultuře

- 2. pol. 19. století: kultura vs. civilizace („vysoká kultura“ → 1895)
- **klasický evolucionismus** → kultura představuje přechodný stav ve vývoji od „primitivního“ období k civilizaci
- vliv německé školy, filozofie – novokantovství → pojem kultura (hodnoty a lidské mentální konstrukce) jako **nehodnotící entita** se stává hlavním předmětem studia antropologie → předmětem zájmu je zkoumání hodnot a světa jako lidské mentální konstrukce
- kultura jako celek není pouhým kumulovaným výrazem myslí jednotlivých příslušníků národa („*native mind*“, **domorodá mysl**), nýbrž ji utvářela její svěbytná historie a kulturní kontakty
- existuje psychická a mentální jednota lidstva a rozdíly mezi „primitivním“ a „civilizovaným“ člověkem jsou způsobeny kulturními podmínkami → psychické procesy nestojí za rozdíly mezi lidskými skupinami
- kultura představuje entitu, která existuje jako svěbytný celek, který může a má antropolog poznat v přímém kontaktu s jejími příslušníky

Franz Boas (1858-1942)

Antropologie jako věda o kultuře

- vymezení nepropustné hranice mezi lidskou biologíí a kulturou → antropologie jako věda o rase, kultuře a jazyku

KULTURNÍ

x

BIOLOGICKÝ

DETERMINISMUS

- neměnnost biologických znaků při jejich přenosu mezi generacemi → rasismus, sociálním darwinismus a eugenika (→ **biologický determinismus**); vliv prostředí, ve kterém organismus vyrůstá a žije → nelze kontrolovat budoucí podobu selekcí → neúspěch eugenických programů
- lidské chování a prožívání určuje působení kultury na jedince → **kulturní determinismus**
- hledání souvislostí mezi biologickou evolucí a kulturou (→ sociobiologie)
- Boasova škola kulturní antropologie se prosadila po r. 1910, kdy se ústředním pojmem antropologie stala **kultura**; antropologové se stávají odborníky na její zkoumání a vzniká nespočet definic a koncepcí kultury

Kultura

Clyde Kluckhohn (1905-1960), Alred L. Kroeber (1876-1960)

- více než 160 definic pojmu „kultura“, snaha nalézt společné znaky

„Kultura se skládá z explicitních a implicitních (1) vzorů, osvojovaných a předávaných prostřednictvím (2) symbolů, odvozených z chování a určujících chování, představující charakteristický výdobytek lidských skupin, včetně jejich ztělesnění v artefaktech. Základní jádro kultury se skládá z tradičních (tj. historicky odvozených a vybraných) (3) idejí, a zvláště hodnot, které jsou s nimi svázány. Kulturní systémy můžeme na jedné straně považovat za produkty chování a na straně druhé za podmiňující základy dalšího jednání.“

(Kroeber – Kluckhohn 1952: *Culture*, s. 181)

- pojetí každé kultury může být popisné (1), historické (2), normativní (3), psychologické (4), strukturální (5) a genetické (6)
- každá kultura je naučená (1), sdílená (2), založená na symbolech a znacích (3), integrovaná (4) a historická (5)

Kultura

(1) Kultura jako adaptivní systém

- nadbiologický adaptační mechanismus, jímž se lidské populace přizpůsobují podmínkám prostředí, kulturní změna = nebiologický adaptační proces; nejvýznamnější doménou infrastruktura

(2) Ideální teorie kultury

(2a) **Kultura jako kognitivní systém** – uspořádaná soustava sdílených znalostí, hodnot a představ vyjadřujících pojmání a rozumění světa; mentální výbava uložená v mysli umožňující orientaci ve světě, interakci s druhými, kategorizaci a interpretaci zkušenosti

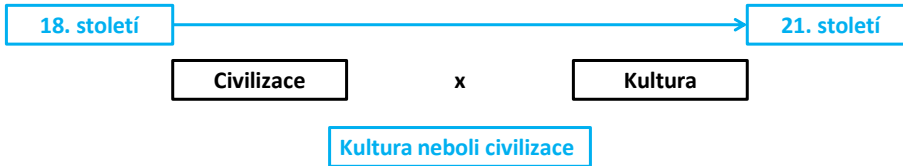
Roger M. Keesing (1935-1993)

(2b) **Kultura jako strukturální systém** – univerzální vlastnosti lidské mysli, vytváření řádu v přírodě, vztahů člověka k přírodě a vztahů mezi lidmi; nevědomé struktury v mýtech, umění, příbuzenských systémech

(2c) **Kultura jako symbolický systém** – systém symbolů a významů, na jejímž základě je organizována sociální interakce, zakládá rozumění světu a orientaci v něm a je prostředkem sociální integrace; oblast sdílených kódů a významů

„Každého z nás teď zajímá kultura...“

- v nynějším období vývoje myšlenkového přístupu ke kultuře probíhá neustálá **eroze** tohoto pojmu → důsledek expanze konceptu kultury do všech myslitelných oblastí a oborů

- (1) 18. století: prosazuje se pojem **civilizace** – znak odlišující člověka od ostatních živočichů; důraz kladen na hodnoty, pokrok (→ Francie)
- (2) 19. století: **kultura** jako antiteze civilizace – důraz kladen na ideje (→ Německo)
- (3) splynutí obou přístupů vedlo k antropologické definici kultury (→ „věda pana Tylora“)
- přes nesourodost jednotlivých přístupů je jednotícím rámcem studium idejí, hodnot a intelektuálních výtvorů

„Věda pana Tylora“

- kultura je sice v ohnisku zájmu antropologie, ale její pojetí jako gnozeologického a přístupy zkoumání se v průběhu vývoje antropologického myšlení rozrůžňovaly
- v nynějším období vývoje myšlenkového přístupu ke kultuře probíhá neustálá **eroze** tohoto pojmu → důsledek expanze konceptu kultury do všech myslitelných oblastí a oborů
- v posledních desetiletích probíhá neustálá diskuze o **relevanci** pojmu kultura a jeho užitečnosti pro antropologické zkoumání současného světa
- přesto je pojem kultura neustále používán jako ústřední téma antropologie

„věda pana Tylora“

Teorie a typologie kulturní změny

„Time and the Other“

- žádná kultura není imunní vůči změnám → v průběhu času se kultury *vyvíjejí a proměňují* → kulturní změny
- aliterární společnosti často **mimo čas**, imunní vůči Evropanům → absence kulturních prvků vzniklých kontaktem s Evropany, které byly považovány za příměs; ignorace kulturních změn

- **Johannes Fabian** (*1937) – lokalizace „druhého“ do jiného času → mocenský základ antropologie → předmětem zájmu je „*divoch* či *primitiv*, jenž je situován do **jinočasu**“
- **allochronismus** – odmítání současnosti pozorujícího a pozorovaného → odejmutím času „druhého“ a jeho umístění mimo něj vytváří hranici mezi antropologem a „druhým“, ze kterého se stává *objekt* a předmět zájmu → exotičnost, svědci minulosti

Proměny kultury a kulturní změna

- proměny a vývoj kultury v dlouhém časovém období se snaží postihnout **filozofie kultury a filozofie dějin**

Oswald Spengler (1880-1936) – *Der Untergang des Abendlandes* (1918/1922)

- světové dějiny představují vývoj na sobě nezávislých kultur, jež se rodí, žijí, stárnou a umírají podobně jako organismy
- kultura x civilizace → civilizace jako konečná, předsmrtná fáze vývoje kultury, kdy se upřednostňuje kvantita nad kvalitou, kultura je strnulá a duchovně stará → zánik
- všechny dosavadní kultury zanikly, Západ tento osud teprve čeká → fatalismus
- každá kultura má „duši“ projevující se vnější formou – apollinská (antická kultura), magická (arabská kultura) a faustovská (kultura Západu) (→ Ruth F. Benedict)

Proměny kultury a kulturní změna

- kultura jako jev *sui generis*, jehož povahu určuje unikátní uspořádání kulturních prvků → **kulturní vzor**
- kultura tvoří systém **kulturních vzorců**, které jsou integrovány kolem jedné **dominantní konfigurace**, která jí vtiskuje její jedinečnou a neopakovatelnou podobu
- díky této konfiguraci představuje každá kultura jedinečný integrovaný celek zahrnující své vlastní cíle, směry a motivy, kolem nichž se koncentrují a kterým jsou přizpůsobeny všechny stavební prvky kulturního systému
- každá kultura je produktem vlastní historie a představuje unikátní *gestalt* (otevřený systém provázaný se svým okolím), jemuž lze porozumět jedině prostřednictvím jemu vlastních hodnot → kulturní relativismus

Ruth F. Benedict
(1887-1948)

dionýský vzor

apollinský vzor

paranoidní vzor

Proměny kultury a kulturní změna

apolinský typ
(Zuňiové)

dionýský typ
(Kwakiutlové)

paranoidní typ
(Dobuané)

- AT – kultuře dominují hodnoty řádu, umírněnosti a zdrženlivosti
- DT – kulturou se prolíná touha po prestiži a úspěchu, kterou dokládá ceremoniální směna (potlač)
- PT – kultura prostoupena nedůvěrou a žárlivostí, obyvatelé žárlivě sledují úspěchy druhých a sami se snaží dosáhnout úspěchu a prospěchu na úkor druhých

Proměny kultury a kulturní změna

- dějiny lidstva jsou sledem vzestupů a pádů civilizací, jejichž růst je výsledkem činnosti kreativních menšin
- civilizace čelí výzvám, jež před ně staví přírodní prostředí, a současně sociálním výzvám
- dokud kreativní menšina dokáže nacházet tvůrčí odpovědi na výzvy → civilizace může růst a prosperovat
- úpadek civilizace/kultury není osudový (→ O. Spengler) a civilizace nehyne stářím, nýbrž sebevraždou
- dějiny lidstva = kolektivní zkušenost lidstva, která nám pomáhá chápat současnost a úspěšně čelit aktuálním problémům, ale nedokáže předvídat budoucnost (→ nelze předurčit smrt civilizace)

Arnold J. Toynbee
(1889-1975)

Samuel Huntington (1927-2008) a teorie střetu civilizací

- budoucí lidské dějiny budou diktovány konflikty mezi civilizačními okruhy (hranice tvoří světová náboženství), než konflikty uvnitř těchto celků

Kulturní změna

- vývoj každé kultury probíhá prostřednictvím **kulturních změn**; některé prvky se vytrácí, jiné se mění a některé jsou nahrazeny novými; cílem je nalézt prvotní kulturní prvky a poté sledovat změny, ke kterým v průběhu času došlo → vývoj a proměna kultury

VNITŘNÍ (ENDOGENNÍ) KULTURNÍ ZMĚNY

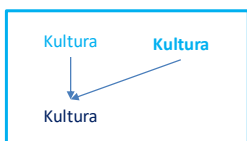
invence, inovace, reinterpetace, revitalizace

VNĚJŠÍ (EXOGENNÍ) KULTURNÍ ZMĚNY

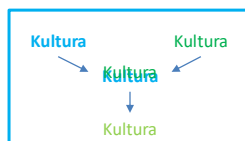
difuze, akulturace, asimilace

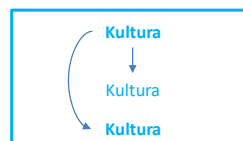
Typy kulturních změn

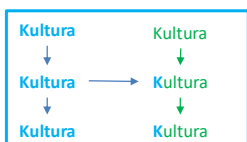
reinterpetace

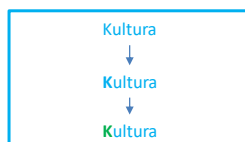
asimilace

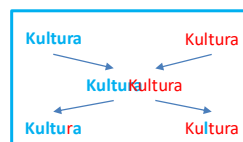
revitalizace

difuze

inovace

akulturace

Šíření kulturní změny

- kulturní změny jsou vždy procesem **difuze inovace** a lze je popsat jako **prosazování** a **šíření inovace** v kultuře a mezi kulturami
- **DIFUZE** – proces, jímž je v průběhu času inovace prostřednictvím určitých cest komunikována mezi příslušníky sociálního systému
- **INOVACE** – idea, postup či předmět, jež jsou chápány jako nové jedincem či skupinou, jež je přijímají za své
- inovace se šíří postupně a skupina ji nepřijme naráz; míra přijetí roste postupně až dosáhne kritické hranice, kdy lze inovaci považovat za prosazenou

(1) Inovátoři (2,5 %), (2) ranní příjemci (13,5 %), (3) raná většina (34 %), (4) pozdní většina (34 %) a (5) opozdílci (16 %)

- o přijetí inovace rozhoduje řada faktorů, zejména způsob, jakým je komunikována, a kultura, v níž se prosazuje; inovace může selhat

Los Molinos (Peru)

Edward Wellin (1917 – 2018) → dostupnost pitné vody a šíření inovací

STUDENÝ x **HORKÝ** **ZDRAVÍ** x **NEMOC**

Proč jednoduchý proces převařování vody místní lidé nepřijaly za svůj?

Existují původní nedotčené kultury/společnosti?

- neexistují žádné původní a nedotčené kultury, žádná není imunní vůči změnám, každá kultura představuje stávající výsledek historického vývoje

Ralph Linton
(1893-1953)

One Hundred Per Cent American (1937)

Kauza Tasadajové

Existují původní kultury nedotčené „bílým“ mu

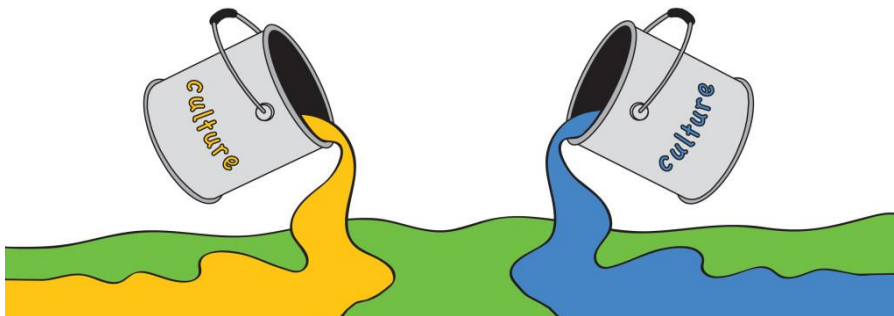
1971 Filipíny – izolovaná skupina 26 jedinců původních obyvatel

Manuel Elizalde (1917-1997)
PANAMIN

Kulturní změna

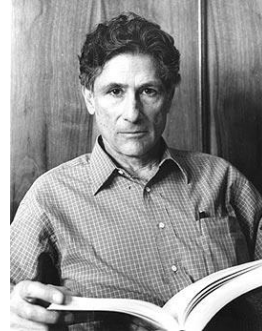
- v praxi se s čistými typy kulturních změn zpravidla nesetkáme, neboť jsou ovlivněny jak externími, tak i vnitřními faktory
- ne každá inovace, difuze, invence vede ke kulturní změně → společnost musí být nastavena tak, aby se případná změna ujala a předávala do dalších generací

Vzestup a pád pojmu „kultura“

Vzestup a pád pojmu kultura

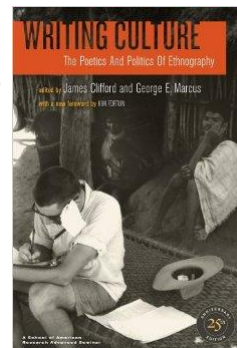
- od 20. let XX. století **KULTURA** ústředním pojmem antropologie; od 60. let XX. století dochází k jeho **erozi** a ztrácí na významu; dnes pojem kultura spíše rozděluje, než sjednocuje
- pojem kultura vyvolává více otázek, nežli jich řeší → kultura představuje **mocenský pojem** a narativní **konstrukci** stvořenou antropologem X pojem kultura jako klíčová kategorie, bez níž se antropologie nemůže obejít
- eroze pojmu kultura přišla z několika směrů, jedním z hlavních impulzů byl rozpad koloniální soustavy → **postkoloniální studia** zaměřující se nejen na antropologii, nýbrž i na rozbor koloniálního diskurzu
- pojem kultura sloužil jako **mocenský nástroj**, jenž umožnil podmanit si obyvatelstvo kolonií tím, že jim vytvořil a přisoudil fixní identitu; koloniální mocnosti si rozdělily svět a ve svých državách rozčlenily populace na kmeny či národy a každému z nich připsaly kulturu, jíž se odlišovaly od jiných kmenů a národů

Edward Said (1935-2003),
Gayatri Spivak (*1942), Homi Bhabha (*1949)

Vzestup a pád pojmu kultura

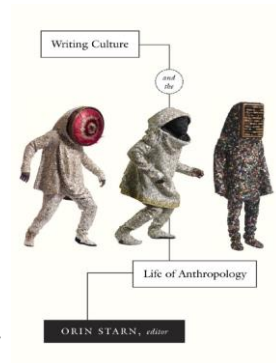
- od 80. let XX. století se předmětem zájmu antropologů stává **krize reprezentace**, když vzrostly pochybnosti o možnosti uceleným, transparentním a objektivním způsobem popsat sociální realitu; **Clifford Geertz** (1926-2006) – psaní v terénu i doma
- kritika narativních strategií užívaných při psaní etnografií, prozkoumávání možností vyjadřovat se textem o subjektech výzkumu
- 1986: **James Clifford** (*1945), **George E. Marcus** (*1943): *Writing Culture* – kritika antropologie za využití **literární terapie** → diskuze o kultuře a etnografickém psaní; reflexivita
- proměna antropologie položením důrazu na fakt, že autor „druhého“, „cizí“, „kulturu“ psaním **konstruuje**; takto vzniklá konstrukce není nevinná, jelikož samotný jazyk není transparentním a objektivním nástrojem k popisu skutečnosti; konstruování objektu začíná již při terénním výzkumu, při němž antropolog pracuje s vědomím, že výstupem bude text ve formě monografie či odborné studie

Vzestup a pád pojmu kultura

- od publikování sborníku *Writing Culture* jeho kritika – **Marshall Sahlins** (*1930) nadále hájí a používá pojem kultura jako ústřední kategorii antropologie, lidské bytí je ve světě kulturně konstituováno a uspořádáno; **Lila Abu-Lughod** (*1952) v textech chybí téma feminismu a halfies, v níž lze spatřit přínos pro další vývoj antropologie
- 2015 **Orin Starn**: *Writing Culture and the Life of Anthropology* – reflexe proměny a současný stav etnografických metod a etnografického psaní
- konvenční antropologické postupy již nelze uplatnit pro porozumění současnému světu; globalizační procesy
- **globalizace** vyvolala časoprostorovou kompresi, politická, ekonomická a kulturní propojení; rozrušily se hranice mezi kulturami, vznikají hybridní identity a kulturní formace →

→ již nelze hovořit o distinktivních kulturách lokalizovaných v prostoru a čase a nelze také již studovat sociální a kulturní jevy v jednom místě

Vzestup a pád pojmu kultura

- antropologie se vyznačuje růstem provádění terénních výzkumu v domácím prostředí antropologa („domácí exotika“, „*Anthropology at Home*“)
- pokud budeme považovat antropologii za *vědecké studium způsobů lidského života*, tak se nesmíme soustředit pouze na výzkum domácího prostředí (bezdomovci, trampové, prostitutky, gambleři, migranti), ale také na lokality, ve kterých se formovala moderní antropologie, jen postup bude odlišný, neboť nelze svět popsat jako mapu distinktivních kultur umístěných v čase a prostoru

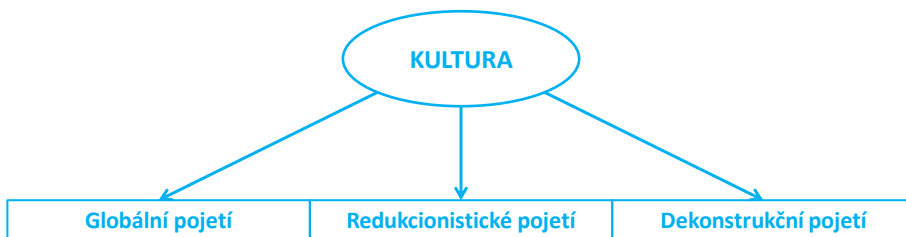

Proměny pojmu kultura a současná témata výzkumu

- předmětem zájmu antropologie kultury lokalizované za hranicemi evropské civilizace – jinakost → dlouhodobý stacionární terénní výzkum ve vybrané společnosti → popis a interpretace

KULTURA

- vymezení určité populace obývající jasně stanovené místo a vyznačující se specifickým způsobem života
- ústřední pojem antropologie, který je však neustále erodován a svou pozici v rámci antropologického výzkumu pomalu ztrácí

Proměny pojmu kultura a současná témata výzkumu

(1) Globální pojetí kultury

- vymezení pojmu E. B. Tylorem; kultura představuje **nadbíologický prostředek adaptace** a zároveň je považována za **svébytné rozumění světu** vyjádřené v ucelené soustavě **idejí, sociokulturních regulativů a artefaktů**; kultura představuje v prostoru a čase lokalizovanou entitu (→ předmět výzkumu), kterou lze popsat, vysvětlit vztahy k vnějšmu prostředí a jiným entitám, lze ji komparovat s jinými objekty stejného řádu → **kultura jako integrovaný celek více či méně zajišťující nebiologickou adaptaci**

(2) Redukcionistické pojetí kultury

- kultura zahrnuje jen **jednu složku či výsek globálního chápání kultury** → kulturu tvoří jen ideové soustavy, normativní složka či chování a produkty chování; kultura jako sémiotický či kognitivní systém → **zúžení pojmu** umožňuje provést operacionalizaci, tedy převod abstraktních pojmů do pozorovatelných nebo měřitelných proměnných

(3) Dekonstrukční pojetí kultury

- kultura jako **mocenský nástroj** umožňující reifikovat skupiny lidí a způsoby jejich života podrobit zkoumání a analyzování → intelektuální, ekonomické či teritoriální ovládnutí; implicitní nastolování nerovnováhy „my“ a „oni“ → falešná objektivita a apolitičnost antropologie; kultura existuje pouze v hlavě výzkumníka, v textech a učebnicích → literární rozbor a reflexivita

Proměny pojmu kultura a současná témata výzkumu

- v současnosti značné rozpětí témat antropologických výzkumů, interdisciplinarita při řešení zvolených výzkumných otázek a problémů, vznik a rozvoj nových podoborů antropologie
- turismus, konflikty, reflexivita, technické vědy, dobrovolnictví, bouldrování, ochránářství, nemocniční zařízení, tělesné tresty dětí, ekokolonialismus, youtube ...
- předmětem odborného zájmu antropologie však nadále zůstává **člověk a různé podoby lidství**

antropologie dětství

antropologie emocí

antropologie pohybu

antropologie rozvoje

antropologie spotřeby

antropologie těla

antropologie turismu

David Lancy, Robert A. LeVine

Arnold Epstein, Karl Heider

Tim Ingold

Arturo Escobar

Mary Douglas, David Graeber

Thomas Csordas

Edward Brunner, Dennison Nash